

INEZ DAHLSTRÖMER BERÄTTAR

Anna-Lena Sandberg, Svartlå, intervjuade Inez en vecka före hennes bortgång 2014.

Foto våren 1955

Hos Dahlströmers - ett hus med innehållsrik historia

Inez Dahlströmer föddes 1920 i Missionshuset i Svartlå. Där bodde på den tiden Gabriel och Augusta Dahlströmer med sin son Fritz under tiden deras blivande hem byggdes. En period bodde de även i Schwidja (Svedjan). Det ursprungliga huset var mindre än det vi kan se i dag i Svartlå och stod färdigt 1921.

Affären

Föräldrarna började med kaféverksamhet en kort period. Därefter, troligen 1922, öppnades en affär.

De allra första åren såldes exempelvis mjöl – vete, rågsikt, korn, som kom i 50-kilos tygsäckar. Mjölet tömdes i en tredelad trälår med lock. Man sålde socker – bit och strö, saltsill från tunna, strömming i fjärding, såpa i tunna, snus i lös vikt från burkar på 3-5 kilo, potatismjöl i lös vikt, krita i lös vikt, kaffe (ej rostat) i jutesäckar, kaffe (rostat) i jute det också, bruna bönor och ärtor, även de från liknande säckar.

Än idag finns tre målade furumöbler för godis kvar hemma hos Inez. "Dalarnas Karamellfabrik" skickade sina karamellburkar i dalamålade braspallar, skåp, eller kistor. Lyxigt värre! Året var då 1925.

Nuvarande affärsdel kom till först 1929. Affären ståtade med en stor skylt, vit med svart text: "N.G. Dahlströmer – Speceri- och diversehandel". Skylten är inte kvar men än idag ser vi de fina stenbroarna vid entréerna. Stenarna är huggna hos Cederlunds Stenhuggeri i Nedre Svartlå.

Nu utökades sortimentet. Inez Dahlströmer uttrycker det att " Vi sålde allt från nubbe till slipstenar". Hos "Dalis" kunde man köpa det mesta alltså: Mat, garn, tyg, kosmetika (då hette det "tekniska varor"), kläder, underkläder, byxor, lampor, nattlinnen, skor, sybehör, spik, porslin och annat husgeråd.

Godislådan glömmer inte Svartlå-barnen, som växte upp under denna tid. Där fanns bland annat tomtebrus att inhandla. Även candisocker, som bestod av hårda genomskinliga små karamellbitar, gick att köpa i pappersstrutar, innan godispåsarna fanns. Svagdricka och läsk hämtade man från källaren under en lucka i affärsgolvet.

Här finns nog ännu fler varor att redovisa, men säkert är att mjölk och öl såldes INTE! Och det ögonmått, vissa föräldrar bad ungarna köpa hos Dahlströmers, var också svårt att hitta i sortimentet.

När Inez kom hem från skolan var hon i affären och hjälpte till. Affären var öppen vardagar 08.00-20.00 i början, lördagar 09.00-13.00. Senare drog man ned på öppettiderna till 09.00-18.00 på vardagarna, men fortfarande öppet på lördagar samma tid.

1951 gick pappa Gabriel bort och efter detta var det mor och dotter som skötte affären.

Byabastun

1931 byggde Valder Nilsson den bastu, som fortfarande står på tomten. Reparerades 1944. Dahlströmers arrangerade byabastu där. De eldade i förväg bastun på fredagar för karlarna från kl. 16.00. Kvinnorna badade från 19.30. På lördagar bastade karlarna från kl. 13.00 senare kom kvinnorna. Om man ville låna handduk samt tvål kostade det 1.50.

Kaninfarmen

Bakom bastun hade man kaninburar under kriget. Kaninerna slaktades och såldes i affären. Det var pappa Gabriel som utförde slakten. Köttet såldes speciellt till helgdagsmat. Under kriget åts kaniner lite här och där i Sverige. Kaninerna utfodrades vintertid med hö, som pappa samlat in med en höpress till balar. På somrarna förvarades kaninerna i burar, som flyttades runt på gräsmattan. Då behövdes det inte slås med lie alls.

Biodlingen

Bikuporna stod även de bakom bastun. Honungen såldes naturligtvis hos Dahlströmers. Det var föräldrarna som skötte de fem bisamhällena. Man slungade honungen själv och sålde den sedan i halv- och enlitorsburkar av glas. Dahlströmers hade egna etiketter. Inez berättar att föräldrarna studerade skötsel av bina från en bok, som lånats på bibliotek. Hon kommer ihåg att vintertid skyddades bikuporna med farmors gamla päls bl.a., efter det att bina fått sin sockerlösning för överlevnad.

IOGT-verksamheten

Tant Augusta och farbror Gabriel var bägge engagerade i IOGT:s ungdomsverksamhet. De ledde scouter och ungdomslogen både i Folkets Hus (huset vid nuvarande Filadelfia) och hemma. De ville ge ungdomarna ett bra vägval och ge dem sysselsättning. Farbror Gabriel ordnande bl.a. en tågresor för Svartlå-ungdomarna till Västerås på scoutläger. Ett skinn erhöles som pris. Det finns fortfarande kvar, inte i Svartlå utan hos IOGT i Älvsbyn, Nystrand.

Hos Dahlströmers kunde byborna även låna böcker genom IOGT-Syskonringen-logen 4142. Hade man haft boken för länge kunde det kosta 10 öre. Biblioteket låg i kökskammaren. Fritz, brodern, hade gjort två vägghyllor från golv till tak, och där förvarades hundratals inbundna böcker. IOGT-Syskonringen delade ut en klumpsumma, som man fick köpa böcker för. Inköpen gjordes hos Oskar Eklunds förlag i Stockholm, som Inez minns det. Ibland räckte pengarna till de nya inköpen. Ibland fick Dahlströmers lägga ut resterande summa. Arbetet var helt ideellt.

Röda Korset

Många minns skylten med Röda Korsets symbol, som visade resande längs väg 97 att här fanns en hjälpestation i byn. Hos Dahlströmers förvarades första hjälpen-väska, bår och filt. Under kriget hade dessutom många svartlåbor utbildats i första hjälpen. Familjen Dahlströmer var några av dessa.

Friseringen

Fru Lindblom ville inte att dottern Kerstin skulle åka ensam till Skellefteå för att utbilda sig till frisör så Inez följde med. Hon kände sig uppmuntrad av sin mamma, medan pappa Gabriel tyckte att dottern skulle vara hemma. Nå, efter det att Inez varit på sin kurs i Skellefteå, byggdes en frisering i anslutning till bostadshus och affär. Detta var sommaren 1944. Alla maskiner och annan utrustning inköptes i Luleå. Innan allt var på plats i den nya friseringen, började Inez så smått med sin verksamhet i "det lilla rummet" inne i bostaden. Första kunden var Willy Bergdahl, minns hon.

Särskilt starkt minne är, att när kriget tog slut var Göta Pettersson kund i hennes frisering.

De första åren var det enbart en damfrisering, så småningom kom även herrarna. Permanentade sig gjorde damerna helst till jul och midsommar. Ja, sedan var det klippning, vågor i håret ... Hårspray fanns inte från början. Inez kunde använda ett fixativ, som tillblandades efter behov, för att få extra stadga i håret. Kunderna kom inte bara från byn utan från Harads, Bodträskfors, Bredåker, Gransjö, Sandträsk och t.o.m. från Vuollerim.

Under hela friseringens historia var Inez tvungen att värma vattnet inne i bostadsdelen för att sedan använda hink och skopa inne i friseringen.

Försäljare kom gärna till Svartlå med sina produkter. Favoritmärkena var Wella och L'Oréal.

Ibland åkte Inez till Luleå på demonstrationer av produkter och nya frisyrrer.

Inez lärde sig också att göra hål i öronen på kunder.

"Det var långa arbetsdagar, men det var också en rolig tid", säger Inez Dahlströmer idag.

År 2003 hade Inez sin sista permanentkund.

Vävkurser

1938 gick Inez sin första vävkurs under ledning av Kajsa Andersson från Luleå. Hon bodde hos Dahlströmers i fem veckor under kursens gång. Man höll till i ett rosa hus – det kallades skärgår'n i folkmun – "inöver kasernvägen" hos Engbergs (huset står ej kvar idag). Inez var för ung för att varpa, fick hon höra, hon var bara 18 år. Mamma Augusta fick lära henne den detaljen. Under kursen

Inez framför det dalamålade karamellskåpet

vävde Inez matta, badhandduk i bomullsgarn, linnelöpare, gardiner, linneduk, servetter. Materialet till alla dessa vävnader kostade 22 kronor tillsammans!

Inez ledde vävkurser från år 1973 i gamla brandstationen tillsammans med Gerda Pettersson. En kurs motsvarade tio omgångar och man vävde plädar, löpare, dukar, gardiner i olika tekniker på måndagskvällarna. De höll på i ca tio år, innan kurserna flyttades till Dahlströmers affärsdel. Här höll Inez sina kurser.

Affärsverksamheten hade avslutats i början av sjuttitalet. 1978 gick mamma Augusta bort.

Visst kunde byborna fortfarande få handla av Inez där i gamla affären, som fortfarande innehöll en del varor. Det gick också bra att ringa först.

Huset fanns fortfarande kvar i Dahlströmers ägo tills Inez beslöt att donera det till Svartlå Byaförening 2012.